

Årsrapport 2024

Tillsynsavdelningen

ÅKLAGARMYNDIGHETEN

Innehållsförteckning

1	Inledning	2
2	Sammanfattning	3
3	Verksamheten under 2024.....	4
3.1	Iakttagelser.....	4
3.2	Nyheter.....	5
3.3	Särskilda tillsynsärenden.....	6
3.4	Förenklade tillsynsärenden.....	6
3.5	Remisser och beslut från JO och JK.....	6
3.6	Övriga ärenden.....	7
3.7	Projekt.....	8
3.8	Samverkan m.m.	8
4	Beslut av särskild betydelse.....	9
4.1	Särskilda tillsynsärenden.....	9
4.1.1	<i>Beslut efter granskning av åklagares handläggning av strafförelägganden (sammanfattning 2024:01)</i>	<i>9</i>
4.1.2	<i>Beslut efter granskning av åklagares handläggning av ett kontaktförbud (sammanfattning 2024:2)</i>	<i>10</i>
4.1.3	<i>Beslut efter granskning av en åklagares handläggning av en häktningsfrist avseende en person under 18 år (sammanfattning 2024:3).....</i>	<i>11</i>
4.2	Beslut från JO	13
4.2.1	<i>JO om hantering av försändelser till JO</i>	<i>13</i>
4.2.2	<i>JO om husrannsakan i en bostad där det fanns barn.....</i>	<i>13</i>
4.2.3	<i>JO om den så kallade swishlistan.....</i>	<i>14</i>
4.2.4	<i>JO om militärpolisens befogenheter</i>	<i>14</i>
4.2.5	<i>JO om publicering av namn och bild i Efterlyst.....</i>	<i>14</i>
4.3	Beslut från JK.....	15
4.3.1	<i>JK om skyldighet att återkalla ett frysningsbeslut.....</i>	<i>15</i>

1 Inledning

Riksåklagaren har skyldighet att som högsta åklagare under regeringen verka för lagenlighet, följdriktighet och enhetlighet i åklagarnas rättstillämpning (3 § förordningen [2015:743] med instruktion för Åklagarmyndigheten). Riksåklagaren har också ansvar för att Åklagarmyndigheten meddelar de föreskrifter, allmänna råd och övriga riktlinjer och anvisningar som behövs för att uppnå enhetlighet och följdriktighet vid åklagarnas rättstillämpning (2 § åklagarförordningen [2004:1265], se även prop. 2004/05:26 s. 13 ff.).

Av bestämmelsen i 7 kap. 5 § rättegångsbalken följer att högre åklagare kan överta åklagaruppgifter och ändra lägre åklagares beslut.

Dessa bestämmelser utgör grunden för högre åklagares rättsliga tillsyn. Den närmare regleringen av tillsynsverksamheten finns i Åklagarmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (ÅFS 2012:2) om rättslig tillsyn.

En fristående tillsynsfunktion vid Åklagarmyndigheten, tillsynsavdelningen, biträder riksåklagaren i dennes tillsynsarbete. Utgångspunkten är att tillsynen ska vara framåtsyftande och lärande och genom vägledning bidra till en förbättrad verksamhet. Varje år redovisar avdelningen en rapport som beskriver avdelningens verksamhet under föregående år.

I denna rapport sammanställs tillsynsavdelningens verksamhet under 2024.

Stockholm den 28 mars 2025

Henrik Rasmusson
Tillsynschef

2 Sammanfattning

En stor del av tillsynsavdelningens verksamhet består i att handlägga särskilda och förenklade tillsynsärenden och att hantera remisser från de externa tillsynsorganen Riksdagens ombudsmän (JO) och Justitiekanslern (JK). Under 2024 har det vid avdelningen inletts sammanlagt 34 särskilda och förenklade tillsynsärenden (se avsnitt 3.3 och 3.4). Från de externa tillsynsorganen har det kommit in 37 remisser under året (se avsnitt 3.5).

Tillsynsavdelningen har vidare under året handlagt cirka 1 100 andra ärenden, däribland överprövningsärenden, ärenden om klagomål mot åklagare och anmälningar om brott i tjänsten av domare i allmän underrätt och andra särskilda befattningshavare (se avsnitt 3.6). Vissa av dessa ärenden var s.k. samlingsärenden eller ärenden där parten upprepade gånger under året inkommit med nya skrivelser, vilka fortlöpande krävt nya beslut.

I årsrapporten sammanställs ett antal tillsynsbeslut från riksåklagaren samt redogörs kortfattat för några beslut av JO och JK som bedöms vara av särskild betydelse (se avsnitt 4).

Årets rapport innehåller två nya avsnitt, Iakttagelser och Nyheter. I avsnittet Iakttagelser sammanfattas och analyseras de iakttagelser som gjorts i tillsynsverksamheten under året. I avsnittet redovisas också eventuella åtgärder som vidtagits med anledning av iakttagelserna. Syftet med detta är att underlätta överblicken av verksamheten och synliggöra återkommande brister. I avsnittet Nyheter redovisas förändringar i tillsynsavdelningens verksamhet under det gångna året som är av betydelse för förståelsen av verksamheten.

3 Verksamheten under 2024

3.1 Iakttagelser

När det först gäller verksamhetens resultat kan det konstateras att tillsynsavdelningen under året har haft vad som kan betecknas som ett normalt inflöde av ärenden. Avdelningens kärnverksamhet, de särskilda tillsynsärendena, har främst gällt olika typer av handläggningsfel varav vissa känns igen från tidigare år, t.ex. ärenden som gäller hantering av frister av olika slag. En iakttagelse från året som gått är att ett relativt stort antal tillsynsärenden gällt åklagares hantering av skyddade personuppgifter i ärenden om kontaktförbud. Den felaktiga hanteringen i dessa ärenden har huvudsakligen varit av två olika slag.

När det gäller den första kategorin uppmärksammades tillsynsavdelningen under våren på att skyddspersonen i flera ärenden om kontaktförbud angivits som NN i belastningsregistret. En granskning av ärendena, som förekom på flera olika åklagarkammare spridda över landet, visade att åklagarna, förmodligen i syfte att skydda identiteten på skyddspersonen, i besluten angett skyddspersonen som "sekretess NN" eller liknande. I ett av dessa ärenden inleddes ett särskilt tillsynsärende. I beslutet konstaterade riksåklagaren bl.a. att de aktuella besluten inte uppfyllde kravet på att skyddspersonen ska anges i beslutet samt att överträdelse av ett beslut som utformats på det sättet inte med säkerhet kan lagföras eftersom det inte framgår vem skyddspersonen är. Med anledning av att den felaktiga hanteringen förekommit i ett förhållandevis stort antal ärenden vid flera olika åklagarkammare har tillsynsavdelningen under året informerat områdescheferna om sina iakttagelser i detta avseende.

Avseende den andra kategorin kontaktsförbudsärenden har den felaktiga handläggningen bestått i att skyddade personuppgifter av misstag kommit med i beslutshandlingen om kontaktförbud och därmed röjts. Ett av dessa beslut har under året publicerats på Rånet (se avsnitt 4.1.2). I beslutet understryker riksåklagaren vikten av noggrannhet vid hantering av uppgifter som omfattas av sekretess. Riksåklagaren uttalar vidare att en förhandsgranskning av beslutsdokument och underrättelser kan minska risken för att sekretessbelagda uppgifter röjs på det sätt som skedde i det aktuella fallet.

Även media har uppmärksammat ärenden där åklagare av misstag röjt sekretessbelagda personuppgifter.

En annan iakttagelse från det gångna året gäller ett ökat antal inledda förundersökningar mot domare. Som framgår av avsnitt 3.6 handlägger tillsynsavdelningen anmälningar om brott som begåtts i utövningen av tjänsten eller uppdraget som domare i tingsrätt eller hovrätt. Under året har riksåklagaren inlett

fem förundersökningar mot domare. Det är fler än tidigare år, då bara någon enstaka förundersökning om året inletts. Flera av dessa förundersökningar gäller domares hantering av frister gällande frihetsberövade. När det gäller en av de inledda förundersökningarna har händelsen anmälts av ledningen för den aktuella domstolen till Statens ansvarsnämnd med begäran att ansvarsnämnden ska pröva frågan om åtalsanmälan alternativt disciplinansvar. Ansvarsnämnden har därefter anmält domaren till åtal hos Åklagarmyndigheten. För biträde med att utföra förundersökningarna har åklagare vid Särskilda åklagarkammaren anlitats. Det ökade antalet inledda förundersökningar har således bl.a. fått till följd att åklagare vid Särskilda åklagarkammaren har anlitats i större utsträckning än tidigare år.

Under året slutförde Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) en granskning av åklagarmyndighetens regelverk och rutiner avseende återupptagande av avslutade ärenden i Cåbra. IMY:s granskning ledde inte till några åtgärder eller krav från IMY:s sida men det som framkom i ärendet föranledde tillsynsavdelningen att på Rånet och i riktade informationsbrev påminna om vad som gäller i detta avseende.

I informationen lyftes följande. Personuppgifter i ett operativt brottmålsärende får inte behandlas längre än fem år efter att ärendet har avslutats. Ett avslutat ärende i Cåbra överförs därför automatiskt till e-arkivet fem år efter att det har avslutats. Varje gång ett avslutat ärende återupptas och därefter avslutas på nytt startar en ny femårsfrist. Om ett ärende återupptas och avslutas felaktigt får det till följd att personuppgifterna i ärendet behandlas längre än vad som är tillåtet, vilket bl.a. kan medföra skadeståndsskyldighet.

3.2 Nyheter

I syfte att effektivisera tillsynsavdelningen arbete i brottmålsärenden genomfördes under våren 2024 ett pilotprojekt gällande anmälningar mot särskilda befattningshavare som enligt ÅFS 2014:16 ska handläggas av eller överlämnas till riksåklagaren. Utöver anmälningar om brott i tjänsten av domare i tingsrätt och hovrätt gäller det exempelvis även anmälningar mot åklagare vid Utvecklingscentrum, riksåklagaren, justitiekanslern och statsråd. Dessa ärenden har tidigare hanterats som rättsliga ärenden hos riksåklagaren (AMR-ärenden i Cåbra). Pilotprojektet innebar att anmälningarna under ca en månad hanterades som operativa ärenden (AM-ärenden i Cåbra). Syftet med projektet var att effektivisera hanteringen genom att, på samma sätt som sker i den övriga åklagarverksamheten, utnyttja den mer utvecklade funktionaliteten i operativa Cåbra. Försöket föll väl ut och fr.o.m. den 1 januari 2025 genomfördes förändringen permanent, vilket innebär att anmälningar mot särskilda befattningshavare från årsskiftet hanteras som operativa ärenden i Cåbra även hos riksåklagaren.

3.3 Särskilda tillsynsärenden

I ett särskilt tillsynsärende gör riksåklagaren en ingående granskning av åklagares handläggning av en viss fråga i ett enskilt ärende och fattar därefter ett beslut som kan innehålla vägledande uttalanden.

Under 2024 har 29 särskilda tillsynsärenden inletts. Det är ungefär samma antal som under 2023 och fler än 2022 (31 under 2023, 18 under 2022). Riksåklagaren har under året fattat beslut i 26 ärenden (20 under 2023 och 19 under 2022). Ärendena har bl.a. rört hantering av skyddade kontaktuppgifter, strafförelägganden, kontaktförbud, åtal, frihetsberövanden och hemliga tvångsmedel. Även ärenden gällande objektivitetsprincipen och rätten till partsinsyn har förekommit. I 7 ärenden har det fattats beslut om att avsluta ärendet utan vidare granskning (4 under 2023). Under 2024 har det även beslutats att särskilda tillsynsärenden inte ska inledas i 17 ärenden, vilket är något fler än föregående år (14 under 2023). En anledning till att ett särskilt tillsynsärende inte inleds kan vara att förundersökning inletts och åklagaren delgetts misstanke om brott, att den som handlagt ärendet är en aspirant eller någon som har slutat på myndigheten eller att felaktigheten ligger mer än två år tillbaka i tiden. I sådana situationer ska som huvudregel särskild tillsyn inte inledas.

De flesta ärenden har överlämnats till tillsynsavdelningen från Utvecklingscentrum eller från kammarchefen. Några ärenden har initierats av tillsynsavdelningen genom bevakning av media. Det har också förekommit att särskilda tillsynsärenden har inletts med anledning av uppgifter i klagomålsärenden.

3.4 Förenklade tillsynsärenden

I ett förenklat tillsynsärende gör riksåklagaren en förenklad granskning av åklagares handläggning av en viss fråga i ett enskilt ärende. Som huvudregel används det förenklade förfarandet för handläggningsåtgärder avseende preskriberade brott, brister i handläggningen av beslag och brister i diarieföring. Granskningen avslutas med ett kort beslut av riksåklagaren där bristen i handläggningen noteras.

Antalet förenklade tillsynsärenden under 2024 är lika många jämfört med tidigare år. Under 2024 har 5 ärenden om förenklad tillsyn inletts (5 under 2023). Riksåklagaren har fattat beslut i 2 ärenden (7 under 2022). Ärendena har framför allt handlat om att åtal har väckts för preskriberade brott. Ärendena har överlämnats till tillsynsavdelningen från främst kammarchefen.

3.5 Remisser och beslut från JO och JK

Antalet remisser till Åklagarmyndigheten/riksåklagaren under 2024 är i nivå med föregående år (37 under 2024, 38 under 2023).

Under 2024 har 8 remisser kommit in från JO (7 under 2023). Dessa har bl.a. avsett handläggning av beslag, vilka krav som kan ställas på dokumentationen av ett anhållandebeslut, handläggning av begäran om komplettering av förundersökning och begäran från offentlig försvarare att få närvara vid förhör, handläggning av enskilt anspråk och hantering av adressuppgifter. JO har under året fattat beslut i 8 ärenden där Åklagarmyndigheten lämnat yttrande (8 under 2023).

Från JK har 29 remisser kommit in till Åklagarmyndigheten under 2024 (30 under 2023). Remisserna har avsett skadestånd. Frågorna i remisserna har bl.a. handlat om långsam handläggning, hantering av beslag, beslut om avspärrning och beslut om husrannsakan. De har också handlat om hantering av skyddade personuppgifter i ett förundersökningsprotokoll och om hantering av material från hemlig övervakning. Under 2024 har JK fattat beslut i 22 ärenden där Åklagarmyndigheten lämnat yttrande (14 under 2023). I några av dessa tillerkändes sökanden skadestånd att betalas helt eller delvis av Åklagarmyndigheten (några även under 2023).

3.6 Övriga ärenden

Utöver tillsynsärenden och remisser från JO och JK handlägger tillsynsavdelningen även andra ärenden. Totalt har omkring 1 100 sådana andra ärenden kommit in till avdelningen under 2024 vilket är i nivå med föregående år. I flera av ärendena har det efter beslut begärts omprövning av beslutet, en eller flera gånger.

När det är fråga om s.k. faktiska skador är det riksåklagaren och inte JK som handlägger skadeståndsanspråk. Under 2024 har inget sådant ärende handlagts vid tillsynsavdelningen, under 2023 har 1 sådant ärende handlagts.

Om ett beslag hävs och egendomen är förstörd eller såld enligt lagen (1958:205) om förverkande av alkohol m.m. är det åklagare som beslutar om ersättning. Eventuell ersättning ska betalas ut av Länsstyrelsen. Under 2024 har inget sådant ärende handlagts vid tillsynsavdelningen.

Verksamheten vad gäller överprövningar av åklagarbeslut sker huvudsakligen vid Utvecklingscentrum respektive överåklagarens kansli vid Ekobrottsmyndigheten. Det finns möjlighet till överprövning även hos riksåklagaren. Som huvudregel tar riksåklagaren dock inte upp ärenden till prövning i sak när ett beslut har prövats vid Utvecklingscentrum eller vid Ekobrottsmyndigheten. Under 2024 inkom 520 ärenden till riksåklagaren med begäran om överprövning. Det är fler än under 2023 och 2022 (466 under 2023, 465 under 2022). Inget ärende togs upp till prövning i sak.

Tillsynsavdelningen handlägger vidare anmälningar mot vissa domare. Riksåklagaren är ensam allmän åklagare vad gäller brott som begåtts i utövningen av tjänsten eller uppdraget som domare i tingsrätt eller hovrätt.

Ärenden om brott i tjänsten av åklagare eller annan anställd vid Utvecklingscentrum eller vid huvudkontoret vid Ekobrottsmyndigheten handläggs av riksåklagaren, om riksåklagaren inte bestämmer annat.

Vidare handlägger tillsynsavdelningen jävsärenden, ärenden om påskyndande av handläggningen och klagomålsärenden. Klagomålsärenden är ärenden där det görs gällande att åklagare har handlat felaktigt i samband med arbetet och som inte handlar om brott av åklagaren, överprövning, att ett pågående ärende ska påskyndas eller jäv.

Om någon gör ett stort antal anmälningar om brott eller i stor omfattning påkallar tillsyn rörande enskilda fall kan, om det är lämpligt, beslut fattas om handläggning i särskild ordning. Det innebär att samtliga skrivelser från personen ska lämnas över till tillsynsavdelningen för ställningstagande till om ärendet ska handläggas av riksåklagaren eller av någon annan. Under 2024 har 16 personer varit föremål för handläggning i särskild ordning (16 personer under 2023).

Därutöver har ytterligare ett antal personer som löpande under året inkommit med ett stort antal skrivelser, som fortlöpande krävt nya beslut, hanterats av avdelningen i s.k. samlingsärenden för 2024. I flera fall har det rör sig om en större mängd skrivelser varje vecka.

3.7 Projekt

Under 2024 har tillsynsavdelningen genomfört en revidering av avdelningens verksamhetsrutiner.

Tillsynschefen har under året inlett en översyn av de etiska riktlinjerna med fokus på åklagarrollen. Projektet fortsätter under 2025.

3.8 Samverkan m.m.

Avdelningen har under året haft samverkansmöten med Justitiekanslern, Särskilda åklagarkammaren, Utvecklingscentrum och Advokatsamfundets tillsynsenhet. Avdelningen har också haft möte med Justitieombudsmannen. Vidare har avdelningen deltagit i möten med ett nätverk för myndigheter gällande frågor om visselblåsning.

Tillsynschefen och biträdande tillsynschefen har också besökt åklagarområden och åklagarkammare och informerat om tillsynsverksamheten. Vid dessa besök har även rättschefen medverkat. Därigenom har tillsynsavdelningen under de senaste åren besökt samtliga åklagarområden.

4 Beslut av särskild betydelse

4.1 Särskilda tillsynsärenden

Om ett särskilt tillsynsärende innehåller en frågeställning där vägledning saknas eller inte har lämnats under de senaste åren finns det ofta behov av att publicera beslutet. Publicering kan också ske om ärendet annars är av allmänt intresse. Riksåklagarens beslut i särskilda tillsynsärenden publiceras på Rånet i sammanfattning och med angivande av år och löpnummer, t.ex. 2024:1. Under 2024 har följande sammanfattningar publicerats.

4.1.1 Beslut efter granskning av åklagares handläggning av strafförelägganden (sammanfattning 2024:01)

Bakgrunden var i huvudsak följande. I fyra ärenden har åklagare utfärdat ett förhandsgodkänt strafföreläggande utan att det funnits lagliga förutsättningar för det. I tre av ärendena har felet bestått i att det över huvud taget inte funnits något formellt riktigt förhandsgodkännande. I ett ärende har felet bestått i att det i förhandsgodkännandet angetts för lindrig påföljd. Därefter har det felaktigt utfärdade förhandsgodkända strafföreläggandet återkallats varefter ett ordinärt strafföreläggande utfärdats.

I beslutet har riksåklagaren uttalat följande framtida vägledning.

Sedan den 1 januari 2023 finns det en möjlighet för en misstänkt person att förhandsgodkänna ett strafföreläggande. Bestämmelsen finns i 48 kap. 10 § rättegångsbalken (RB) och innebär att den misstänkta personen undertecknar en handling som innehåller bl.a. ett gärningspåstående, en brottsrubricering, tid och plats för gärningen och det högsta bötesbelopp som är aktuellt. Om någon av uppgifterna i förhandsgodkännandet inte stämmer får ett förhandsgodkänt strafföreläggande inte utfärdas. Om det i övrigt finns förutsättningar för ett strafföreläggande måste en korrekt slutunderrättelse enligt 23 kap. 18 a § första stycket RB ske innan ett ordinärt strafföreläggande kan utfärdas (jmf Rättslig vägledning 2023:2 – Strafföreläggande, s. 28).

Av 48 kap. 3 § andra stycket RB framgår att ett strafföreläggande anses som ett lagakraftvunnet avgörande när det har godkänts. Efter den tidpunkten får det inte återkallas av åklagaren. Av 48 kap. 10 § fjärde stycket följer att tidpunkten för godkännande inträffar när ett förhandsgodkänt strafföreläggande utfärdas. Om det visar sig att det har funnits brister vid utfärdandet – till exempel för att det saknats ett giltigt förhandsgodkännande eller att förhandsgodkännandet innehåller ett för lågt bötesbelopp – måste föreläggandet undanröjas. Ett strafföreläggande undanröjs genom att talan väcks vid domstol enligt reglerna i 59 kap. RB. Om det därefter finns förutsättningar för det, får ett nytt ordinärt strafföreläggande utfärdas. I ett sådant

fall får påföljden inte vara strängare än i det undanröjda strafföreläggandet (59 kap. 6 § andra stycket).

Eftersom förhandsgodkända strafföreläggande vinner laga kraft redan vid utfärdandena är det viktigt att regelverket tillämpas korrekt och med noggrannhet.

4.1.2 Beslut efter granskning av åklagares handläggning av ett kontaktförbud (sammanfattning 2024:2)

Bakgrunden var i huvudsak följande. En åklagare meddelade ett kontaktförbud. Enligt kontaktförbudet förbjöds förbudspersonen att besöka eller på annat sätt ta kontakt med eller följa efter skyddspersonen. Som motivering för kontaktförbudet angavs bl.a. att förbudspersonen dömts för allvarlig brottslighet mot skyddspersonen. Vid beslutstillfället hade skyddspersonen erhållit skyddad folkbokföring och registrerat nytt namn, vilket framgick av Cåbra. Vid ett senare tillfälle meddelades ett nytt kontaktförbud med liknande motivering som tidigare. I samtliga utfärdade kontaktförbud användes skyddspersonens tidigare för- och efternamn, vilka var de namn som var kända för förbudspersonen.

Skyddspersonen inkom sedan med en ansökan om förlängning av kontaktförbudet och åklagaren beslutade om att förlänga detta. I beslutet och beslutsmotiveringen benämnde åklagaren skyddspersonen med skyddspersonens tidigare namn men av beslutshandlingens ingress framgick skyddspersonens nya namn. Det nya namnet stod i ingressen eftersom namnet automatgenererades från Cåbra vid färdigställande av dokumentet.

I beslutet har riksåklagaren uttalat följande framtida vägledning.

Enligt 22 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (OSL) gäller sekretess i bl.a. ärende om skyddad folkbokföring enligt folkbokföringslagen (1991:481) för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Skyddad folkbokföring är den högsta nivån av skyddade personuppgifter som man kan ansöka om hos Skatteverket. Skyddad folkbokföring kan bli aktuellt för någon som riskerar att utsättas för brott, förföljelse eller allvarliga trakasserier. Om en person har skyddad folkbokföring framgår inte den verkliga adressen av folkbokföringen och den sprids inte heller till andra myndigheter via Navet. Skattekontoets adress anges som en särskild postadress men det framgår inte att adressen går till skattekontoet. All post går till den särskilda postadressen, d.v.s. till ett skattekonto som har den faktiska adressen manuellt förvarad och som vidarebefordrar posten. Uppgifter som omfattas av sekretessen kan vara uppgift som ensam eller tillsammans med annan uppgift kan lämna upplysning om var personen bor eller vistas. Exempel på sådana uppgifter är bl.a. personnummer, adress, e-postadress, telefonnummer och namn. (www.skatteverket.se).

Av 3 § följer att om en myndighet får en uppgift som är sekretessreglerad i 2 § från en myndighet som handlägger ärenden som avses där, blir 2 § tillämplig på uppgiften även hos den mottagande myndigheten.

Av 21 kap. 3 a § OSL framgår att sekretess gäller i mål eller ärende vid domstol eller annan myndighet där en part har skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen för uppgift som lämnar upplysning om var den parten bor stadigvarande eller tillfälligt, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men. Detsamma gäller om uppgiften tillsammans med annan uppgift i målet eller ärendet bidrar till sådan upplysning.

Enligt 7 kap. 3 § OSL ska, om flera sekretessbestämmelser är tillämpliga på en uppgift hos en myndighet och en prövning i ett enskilt fall resulterar i att uppgiften inte är sekretessbelagd enligt en eller flera bestämmelser samtidigt som den är sekretessbelagd enligt en eller flera andra bestämmelser, de senare bestämmelserna ha företräde, om inte annat anges i denna lag. Av bestämmelsen följer att om två sekretessbestämmelser är tillämpliga på samma uppgift ska den bestämmelse som innebär det starkaste sekretesskyddet gälla. Det spelar härvidlag ingen roll om det är fråga om konkurrens mellan flera primära sekretessbestämmelser, konkurrens mellan primära och sekundära sekretessbestämmelser eller konkurrens mellan flera sekundära sekretessbestämmelser (se Englund Kraft, Offentlighets- och sekretesslag [2009:400] 7 kap. 3 §, Karnov 2023-08-10 [JUNO]).

Skyddspersonen hade skyddad folkbokföring. I enlighet med vad som framgår ovan måste sekretess enligt 22 kap. 2 § OSL anses ha gällt och omfattat skyddspersonens nya namn, eftersom det inte stod klart att det nya namnet tillsammans med andra uppgifter kunde röja var skyddspersonen bodde eller vistades, utan att skyddspersonen lider men. Eftersom det nya namnet framgick av handlingen att förlänga kontaktförbudet har åklagarens handläggning varit felaktig.

Åklagaren använde skyddspersonens tidigare namn i beslutet och beslutsmotiveringen men skyddspersonens nya namn kom med i beslutshandlingen vid färdigställandet av dokumentet, vilket hon inte uppmärksammade. Även om det inträffade berodde på ett förbiseende av åklagaren, som vid tidpunkten hade en hög arbetsbelastning, vill jag understryka vikten av noggrannhet vid hantering av uppgifter som omfattas av sekretess. Till exempel kan en förhandsgranskning av beslutsdokument och underrättelser minska risken för att sekretessbelagda uppgifter röjs på det sätt som inträffade i det här fallet.

4.1.3 Beslut efter granskning av en åklagares handläggning av en häktningsfrist avseende en person under 18 år (sammanfattning 2024:3)

Bakgrunden var i huvudsak följande. En person född den 19 september 2005 häktades den 15 september 2023, d.v.s. fyra dagar innan han fyllde 18 år. Efter att

åtalstiden förlängts flera gånger beslutade tingsrätten att åtal skulle väckas senast den 15 december kl. 11.00.

Den 14 december kl. 11.15 blev åklagaren uppringd av stf. chefsrådmannen som meddelade att häktningen hävts då tingsrätten noterat att inget åtal och ingen begäran om förlängd åtalstid hade inkommit.

I beslutet har riksåklagaren uttalat följande för framtida vägledning.

Enligt 24 kap. 4 a § RB får en misstänkt vara berövad friheten i Sverige som häktad under en sammanhängande tid om högst nio månader fram till dess att åtal har väckts. Om det finns synnerliga skäl får rätten på begäran av åklagaren besluta att tiden får överskridas. Av 23 a § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) följer att den tid som anges i 24 kap. 4 a § RB, för en misstänkt som inte har fyllt 18 år när häktningsbeslutet verkställs, får uppgå till högst tre månader. Tiden ska beräknas enligt lagen (1930:173) om beräkning av lagstadgad tid.

Av 24 kap. 20 § RB framgår bl.a. att rätten omedelbart ska häva ett häktningsbeslut om inte åtal har väckts eller överskridande av tiden har begärts senast klockan elva dagen före den dag tiden i 24 kap. 4 a § RB går ut. Innan åtal har väckts, får häktningsbeslutet hävas även av åklagaren. Rätten ska snarast underrättas om åtgärden.

Det framgår av förarbeten till 24 kap. 20 § RB att det är viktigt att det finns en tydlig ordning för hur en fråga om att överskrida en tidsgräns hanteras. Vidare framgår att en begäran om att få överskrida tidsgränsen ska göras senast klockan elva dagen före den dag då tiden går ut och att rätten omedelbart ska häva ett häktningsbeslut om inte åtal har väckts eller överskridande av tidsgränsen har begärts i rätt tid. Om åklagaren i rätt tid begär att tidsgränsen ska få överskridas ska förhandling i häktningsfrågan hållas senast den dag tiden går ut. (Se prop. 2019/20:129 s. 24).

Av rättssäkerhets- och rättstrygghetsskäl är det viktigt att regelverket tillämpas korrekt när det är fråga om frihetsberövade personer och det krävs då särskild omsorg och noggrannhet vid handläggningen.

I ärenden där tre- eller niomånadersfristen aktualiseras måste alltså ett åtal eller en begäran om överskridande av tiden ges in till tingsrätten senast kl. 11.00 dagen innan fristen går ut. I Cåbra finns en påminnelserutin om att lägga upp en bevakningsfrist till denna tidpunkt.

4.2 Beslut från JO

Under 2024 har JO meddelat fem beslut som tillsynsavdelningen bedömt vara av särskild betydelse för Åklagarmyndigheten. Besluten har publicerats på Rånet i sammanfattning.

4.2.1 JO om hantering av försändelser till JO

En handläggare på Kriminalvården skickade av misstag en försändelse från en intagen adresserad till JO till en åklagare för granskning. Den intagne var häktad och hade restriktioner. Åklagaren granskade försändelsen och beslutade att den inte fick skickas vidare. I försändelsen fanns, förutom en skrift ställd till JO, ett brev till en privatperson

I beslutet uttalar JO följande:

Försändelser till JO från den som är frihetsberövad kan aldrig omfattas av inskränkningar i fråga om rätten att sända brev och andra handlingar. Sådana försändelser ska alltid skickas vidare utan granskning. Detta framgår uttryckligen av lagen med instruktion för Riksdagens ombudsmän. Det saknar betydelse om den frihetsberövade har restriktioner.

Hanteringen av den aktuella försändelsen var i strid med den uttryckliga bestämmelsen i JO-instruktionen. Kriminalvården och åklagaren kritiseras för den felaktiga hanteringen. Det förhållandet att försändelsen även visade sig innehålla ett brev till en privatperson saknar betydelse för frågan om försändelsen fick granskas.

4.2.2 JO om husrannsakan i en bostad där det fanns barn

I en utredning som avsåg mycket allvarlig brottslighet framkom uppgifter om att en misstänkt person kunde befinna sig på en viss adress. Åklagaren, som gjorde bedömningen att det fanns synnerlig anledning att anta att den misstänkta personen befann sig på adressen, beslutade om personell och reell husrannsakan. Husrannsakan genomfördes av den regionala insatsstyrkan. På adressen fanns flera barn.

JO uttalar ingen kritik i beslutet men framhåller vikten av att Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten fortlöpande bedriver ett kvalitets- och kunskapshöjande arbete i syfte att stödja medarbetarna och säkerställa att barns bästa är ett tungt vägande intresse vid alla åtgärder som rör barn. JO framhåller också vikten av att dokumentera överväganden vid tvångsåtgärder som rör barn eftersom det kan utgöra ett incitament för åklagare och poliser att tänka igenom hur barnets bästa bör beaktas i det enskilda fallet. Det förbättrar också förutsättningarna för en granskning i efterhand.

4.2.3 JO om den så kallade swishlistan

Åklagaren hade i ett förundersökningsprotokoll i ett mål om narkotikabrottslighet tagit in en lista med swishbetalningar till den misstänkta personen. Listan innehöll både för- och efternamn på betalningsavsändarna.

I beslutet, som inte innehåller någon kritik mot åklagaren, uttalar JO bland annat följande:

Det avgörande för om en uppgift ska ingå i ett förundersökningsprotokoll är om den är av betydelse för utredningen. Det är en bedömningsfråga där det finns utrymme för olika slutsatser.

Det är viktigt att en åklagare alltid noga överväger om integritetskänsliga uppgifter om tredje man verkligen behöver tas med i ett förundersökningsprotokoll och, om så är fallet, hur integritetsintrånget kan göras så litet som möjligt.

4.2.4 JO om militärpolisens befogenheter

JO har på eget initiativ granskat om det finns rättsliga förutsättningar för militärpolisen att bedriva eller på annat sätt medverka i brottsutredande verksamhet.

I beslutet meddelar JO bland annat att det inte finns nödvändigt författningsstöd för militärpolisen att utreda brott.

Det finns inte heller stöd för att en militärpolisman ska anses vara polisman vid tillämpningen av bestämmelser om brottsutredning, i till exempel rättegångsbalken. Detta betyder att en militärpolisman saknar befogenhet att vidta utredningsåtgärder i en förundersökning.

Vidare konstaterar JO att vem som har behörighet som polisman regleras av regeringen i en förordning. Enligt JO:s mening är föreskrifter om vem som är behörig att vara polisman av en sådan karaktär att endast riksdagen bör kunna besluta om det. Regleringen bör därför finnas direkt i lag.

JO väcker med anledning av det hos regeringen frågan om en sådan författningsreglering.

4.2.5 JO om publicering av namn och bild i Efterlyst

I en utredning om försök till mord lämnades uppgifter i en förundersökning ut till media i syfte att få information från allmänheten om var två misstänkta personer befann sig och om en flyktbil. JO har granskat om det funnits rättsliga förutsättningar att lämna ut namn och bild på de misstänkta personerna till medieföretaget för publicering i tv-programmet, om åtgärden föregåtts av tillräckliga överväganden och om dokumentationen varit godtagbar.

JO konstaterar att det inte finns något uttryckligt förbud i författning mot att lämna ut namn och bild på en misstänkt person ur en förundersökning för publicering i ett tv-program. En grundförutsättning är dock att utredningen rör allvarlig brottslighet. Åtgärden måste vidare vara av avgörande betydelse för att undersökningen ska kunna drivas framåt. Misstanken ska vara väl underbyggd och som utgångspunkt nå upp till sannolika skäl. Även i övrigt behöver noggranna och allsidiga överväganden göras och skälen för åtgärden ska väga upp motstående intressen. Ur ett rättssäkerhetsperspektiv är ett legitimt krav att övervägandena dokumenteras.

I beslutet kommer JO fram till att de rättsliga förutsättningarna för att lämna ut uppgifterna inte var uppfyllda i det aktuella fallet och att åklagaren inte gjort en tillräckligt noggrann och allsidig bedömning inför beslutet. Vidare konstaterar JO att det fanns brister i dokumentationen. Åklagaren kritiserar för detta.

JO uttalar sig också om skyldigheten att biträda JO i en utredning. Han konstaterar att Åklagarmyndigheten inte har levt upp till de krav som ställs på en granskad myndighet och är kritisk till det.

4.3 Beslut från JK

Under 2024 har JK meddelat ett beslut som tillsynsavdelningen bedömt vara av särskild betydelse för Åklagarmyndigheten. Beslutet har publicerats på Rånet i sammanfattning.

4.3.1 JK om skyldighet att återkalla ett frysningsbeslut

Under en förundersökning där sökanden var misstänkt framkom att han hade kryptovaluta på ett konto i en bank i Litauen. För att säkerställa verkställigheten av ett framtida beslut om förverkande framställde åklagaren ett yrkande om kvarstad motsvarande behållningen på det Litauiska kontot. Kvarstadsyrkandet bifölls av tingsrätten och åklagaren utfärdade ett intyg om frysning som via Eurojust översändes till Litauen för verkställighet.

Åklagaren väckte senare åtal mot sökanden och yrkade att belopp motsvarande tillgången på det Litauiska kontot skulle förverkas och att kvarstaden skulle bestå. Tingsrätten dömde sökanden, biföll förverkandeyrkandet och förordnade att kvarstaden skulle bestå. Efter att domen överklagats meddelade hovrätten dom där sökanden frikändes, förverkandeyrkandet ogillades och kvarstaden hävdes. Därefter dröjde det ca sex månader innan åklagaren fattade beslut om att återkalla frysningsbeslutet och via Eurojust underrätta Litauen. Det dröjde sedan ytterligare ett par månader innan sökanden fick tillgång till sitt konto.

Sökanden uppgav att han på grund av dröjsmålet förlorade pengar på att värdet på kryptovalutan sjönk i värde.

I beslutet konstaterar JK att åklagaren skulle ha återkallat beslutet om frysning i samband med att hovrätten ogillade förverkandeyrkandet och hävde kvarstaden. Dröjsmålet får anses vara en sådan försummelse som i och för sig kan grunda skadeståndsskyldighet för staten och Åklagarmyndigheten kritiseras för detta. Staten bär dock inte ansvar för det dröjsmål som uppkommit efter det att åklagaren skickat beslutet om återkallelse till Litauen.

Enligt JK finns det ingenting som visar att sökanden växlade in sitt innehav av kryptovaluta när han väl fick tillgång till sitt konto. Det finns därmed inte stöd för att han faktiskt har drabbats av en förlust som utgör en skada till följd av dröjsmålet. Sökandens skadeståndsanspråk avslås därför.